

ואכתי מקשינן: תא שמע כדברי ריש לקיש ממה ששנינו בברייתא:

פדחת בלא פרצוף פנים, פרצוף פנים בלא פדחת, אין מעידין, עד שיהיו שניהם עם החוטם, אבל אם ניטל חוטמו אין מעידין עליו —

ואמר אביי: ואיתמא רב כהנא, מאי קראה [מנין אנו לומדים שאין מעידין אלא על הפנים] משום שנאמר [ישעיה ג]: **"הכרת פניהם ענתה במ",** [הכרת פרצוף פניהם היא עדותן].⁽¹³⁾ הרי למדנו, שאין חשוב הכרה אלא כל הפרצוף כולו, וכריש לקיש?!?

ולפיכך מתרצת הגמרא באופן אחר:

שאני עדות אשה [עדות שבאה להתיר אשת איש] **דאחמירו בה רבנן.**

ומקשינן: ומי אחמירו, וכי החמירו חכמים בעדות אשה?!?

והא אדרבה **תנן** במסכת יבמות [קכב א]:

הוחזקו להיות משיאים אשה בעדות שמת בעלה אפילו כשהעיד **עד מפי עד,** ואפילו **מפי אשה,** ואפילו **מפי עבד מפי שפחה.** הרי שהקילו בעדות זו מה שלא הקילו בשאר עדויות?!?

ומשנינן: **כי אקילו רבנן בסופה,** היינו לאחר שנתבאר שראיית העדות היתה כהוגן, כי אז הקילו חכמים להאמין אפילו מי שאינו נאמן בדרך כלל, אבל **בתחילתה, דהיינו,** ראיית העדות עצמה **לא אקילו רבנן,** אלא אדרבה החמירו בה שלא לסמוך על עדות שאינה ברורה כל צרכה.

ואיבעית אימא:

"**יכיר**" לחוד, ו"**הכרת פנים**" לחוד. כלומר, א-מ רענין עדות שנאמר בה "הכרת פנים" אכן בעינן עדות עם החוטם, אבל גבי בכור שלא נאמר אלא "יכיר" לבד, די בפדחת בלי החוטם.

איתמר:

היו לו בנים בהיותו גוי, ונתגייר, והוליד בגירותו שני בנים או יותר:

רבי יוחנן אומר:

אין לו בכור לנחלה, כי זה שנולד בהיותו גוי אינו יורשו כלל,⁽¹⁾ ואילו הבא אחריו אינו בכור.

ורבי שמעון בן לקיש אומר:

13. כתב רש"י: פשטיה דקרא בנואפים כתיב: הכרת פני הוולדות ענתה בנואפים שהקב"ה צר את הממזר בצורת פני המנאף. [ובפירושו לישעיה, פירש באופן אחר].

ופירש **בצאן קדשים:** כוונת רש"י בזה, שלא תימא דילמא הכי קאמר קרא דמצורת פניהם ניכר שהם רשעים כדכתיב: ותהי עוונותם על עצמותם, וכן משמע מסיפא דקרא "הכרת פניהם

ענתה במ, וחטאתם בסדום הגידו". לכן כתב רש"י: דפשטיה דקרא בנואפים כתיב, דהקב"ה צר את הממזר בצורת פני המנאף ומהכרת הצורה הכל מעידים שזהו בנו של המנאף, הכי נמי מעידין על פרצוף פנים להשיא את אשתו.

1. אם משום "זרמת סוסים זרמתם" לפי שיטת רש"י לעיל מו א, אם משום "גר שנתגייר כקטן

יש לו בכור לנחלה, והוא הראשון שנולד לו משנתגייר, ואף שכבר ילד אביו בן בהיותו גוי.

ומפרשין טעמייהו:

רבי יוחנן אומר אין לו בכור לנחלה, משום דהא הוה ליה כבר "ראשית אוננו", והוא זה שנולד בגויותו, ואילו זה שנולד לאחר גירותו אינו ראשית אוננו.

ורבי שמעון בן לקיש אומר, יש לו בכור לנחלה, כי גר שנתגייר כקטן שנולד – שהנולד לו ראשון הוא יהא הבכור – דמי. (2)

ואזדו רבי יוחנן וריש לקיש לטעמייהו [לשיטתם] שנחלקו בכעין זה לענין קיום מצות פריה ורביה:

דאיתמר:

היו לו בנים בהיותו גוי, ונתגייר:

רבי יוחנן אומר: קיים פריה ורביה באותם בנים.

ורבי שמעון בן לקיש אמר: לא קיים פריה ורביה.

רבי יוחנן אומר קיים פריה ורביה, משום שנאמר [ישעיה מה יח]: "יוצר הארץ ועושה הוא כוננה, לא [כדי להיות הארץ] תהו – בראה [הקדוש ברוך הוא, כי אם] לשבת יצרה", והרי הארץ מיושבת על ידו. (3)

ורבי שמעון בן לקיש אמר לא קיים פריה ורביה, כי גר שנתגייר כקטן שנולד דמי.

וצריכא, הצרכו רבי יוחנן וריש לקיש לחלוק בשני דינים אלו:

משום דאי איתמר בקמייתא, אם לא היו נחלקים אלא במחלוקתם הראשונה, דהיינו, לענין בכור לנחלה, כי אז הייתי אומר: בהא הוא דקאמר רבי שמעון בן לקיש דמשום גר

שנולד דמי, ועל דרך שכתבו התוספות שם.

2. הקשה מהרי"ט אלגאזי [אות סד], מאי שנא שלענין בכור לנחלה אמרינן גר שנתגייר כקטן שנולד דמי, ואילו באשה שנתגיירה אחר שנפטר רחמה, מבואר במשנתנו שאין לה עוד בכור לכהן, ולמה לא נאמר: גר שנתגייר כקטן שנולד דמי. [ולא מיבעיא לדעת חכמים, אלא אפילו לרבי יוסי הגלילי, הרי הוצרך ללומדו מן הכתוב "פטר רחם בישראל", ותיפוק ליה משום גר שנתגייר כקטן שנולד דמי]. וראה מה שיישב שם על פי דרכו שהובאה בהערה על משנתנו על מחלוקת חכמים ורבי יוסי הגלילי.

3. א. בטורי אבן [ראש השנה כח א ד"ה

אילימא] הקשה: הרי באותה שעה פטור היה [ראה מה שיתבאר בזה בהערה לקמן] וקיום מצוה בשעת הפטור אינה פוטרנו לכשיתחייב, כדמבואר בגמרא שם גבי שוטה שאכל מצה שאינו נפטר אם החלים בליל הפסח?!

ומתחילה רצה לומר, שבאמת אף קיום מצוה בשעת הפטור פוטרנו לכשיתחייב, וטעם הגמרא שם הוא משום שבאכילתו כשהוא שוטה חשוב "מתעסק".

ועוד כתב דלא קשה מידי, דשאני הכא ד"שבת בעינן והא איכא", ואף על גב דרבי יוחנן פליג התם אדרב הונא וסבירא ליה בהיו לו בנים ומתו דלא קיים פריה ורביה, [ומשום ד"לשבת יצרה בעינן והא ליכא"], מכל מקום בהיו לו בנים בהיותו גוי מודה, דהא איכא שבת.

שנתגייר כקטן שנולד דמי – הבא אחריו בכור, משום דבהיותו גוי לאו בני נחלה נינהו – (4)

אבל בהא אימא מודה ליה לרבי יוחנן, ד"לא תהו בראה לשבת יצרה" והא עבד ליה שבת. (5)

[וראה עוד בהמשך ההערות ביאור סברת "עבד ליה שבת"].

ובמנחת חינוך [מצוה א אות יד בנדמ"ח] כתב, דלפי מה דקיימא לן דהיו לו בנים ומתו, לא קיים מצות פריה ורביה, מוכרח שהביאה אינה גוף המצוה רק הכשר מצוה, ועיקר המצוה היא לידת הבנים, ובכל רגע חל החיוב, ואם מתו לא קיים מכאן ולהבא. ולפי זה יישב קושיית ה"טורי אבן", ומשום דבשלמא מצה ולולב דיצא המצוה כשאכל מצה או נטל לולב, על כן שפיר אי נטל או אכל בשעה שהיה פטור אינו פוטרו לזמן החיוב, אבל הכא דהמצוה היא בכל רגע והמצוה שיהיו לו בנים, אם כן, בגירותו בעת שחל עליו החיוב מקיים מצות פריה ורביה, דהרי יש לו בנים, ואין אנו צריכים לבוא מחמת קיום המצוה דמתחילה דאף אי קיים המצוה מתחילה לא מהני בהיו לו בנים ומתו, רק עיקר המצוה שיהיו לו בנים ויתייחסו אחריו, והרי הוא מקיימה כעת, ורק ההכשר מצוה נעשה בפטור. [ראה עוד שם].

ב. כתבו התוספות ביבמות סב א לבאר שיטת רבי יוחנן: אע"ג דלענין כמה דברים אמרינן גר שנתגייר כקטן שנולד דמי. מכל מקום מסתברא ליה לרבי יוחנן הכא, כיון דבנכריותו קיים פריה ורביה, דזרעו מיוחס אחריו באותה שעה [ראה מה שהובא משם בהערה לקמץ], מפטר נמי כשנתגייר. [ולכאורה מתבאר מזה שלא כהבנת המנחת חינוך שהקיום הוא לאחר שנתגייר, וצריך תלמוד].

4. נחלקו הראשונים בביאור דברי הגמרא: רש"י כאן פירש: גויים אינם בני נחלה לירש את אביהם גוי אחר שנתגיירו בפרק קמא

דקדושין [יז ב: "דבר תורה גוי יורש את אביו ... גר את הגוי אינו לא מדברי תורה אלא מדברי סופרים"].

רש"י ביבמות סב א פירש: בנכריותו לאו בני דין נחלה נינהו, דבת כבן ובכור כפשוטו, אבל ירושה נהגא בהו, כדאמרינן בקדושין: גוי יורש את אביו דבר תורה.

רבינו גרשום כאן פירש: בגויותו לאו בני נחלה נינהו, דאין אב לגוי. לישנא אחרת: כדאמר במסכת קידושין "גוי את הגר וגר את הגר אינו לא מדברי תורה ולא מדברי סופרים". וראה עוד בפירוש רבינו גרשום לערכין יג א על מה שאמרו שם ש"גויים לאו בני אחוזה נינהו", שפירש בפירוש שני: דאין לו שאר אב ואין יורש את אביו. ובגליון שם תמהו על דבריו, שהרי מבואר בקדושין שגוי יורש את אביו דבר תורה. [ולכאורה נראה בכוונת רבינו גרשום, דהנה באמת כיון שאין אב לגוי הרי מן הדין היה שלא יירש את אביו, וכבר נתקשה בזה הרמב"ן ביבמות צח א, ראה שם ובהערות לעיל מו א, ולזה סובר רבינו גרשום, שבאמת דין ירושת גוי אינה משום "שארות אב" אלא שירוש את מולידו, ואינו דומה לירושת ישראל שהיא משום שארות].

תוספות כאן וביבמות פירשו: לאו בני נחלה נינהו היינו בני תורת בכורה.

והתוספות כאן אחר שהביאו את פירוש רש"י כאן, הקשו עליו: הרי גוי יורש את אביו דבר תורה, כמבואר בקדושין. וכבר העיר בכתבים המיוחסים להגרי"ז, שרש"י הרי כתב שגר את הגוי אינו יורש, וכאשר באמת מבואר שם. אלא שעיקר דברי רש"י צריכים ביאור, מה ענין גר לכאן. עוד כתב הגרי"ז בביאור דברי רש"י

ואזיל.

והרי ילדה ממאן ממי נתעברה לאחר שחרורה או לאחר גירותה, אילימא מאותו ישראל שלא היו לו בנים הנזכר במשנה — (6)

אם כן, תיקשי: מאי איריא גיורת ושפחה, למה אמר התנא שהיות ולידתה הקודמת היתה בעודה שפחה או גויה לכן הבן שנולד עכשיו ממי שאין לו בנים הוא בכור לנחלה, והרי אפילו בת ישראל נמי, אפילו אילו היתה יולדת בהיותה בת ישראל היה הבן שנולד ממי שאין לו בנים — בכור לנחלה שלו, שהרי אין אנו הולכים אחר האם אלא אחר האב!?

אלא לאו מגר שהיו לו בנים ונתגייר, וקתני "בכור לנחלה". כלומר, הרי בהכרח שכוונת המשנה היא: מי שלא היו לו בנים ונשא אשה שכבר ילדה. או אפילו אם היו לו

ואי איתמר רק בהא [אילו נחלקו רק לענין פריה ורביה], כי אז הייתי אומר: בהא הוא דקאמר רבי יוחנן דלא אמרינן גר שנתגייר כקטן שנולד דמי, משום דכבר עבד ליה שבת, אבל בהא גבי בכור לנחלה אימא מודה ליה לרבי שמעון בן לקיש דאמרינן: גר שנתגייר כקטן שנולד דמי —

לפיכך צריכא מחלוקתם בשני הענינים.

ומקשינן על רבי יוחנן מהא דתנן במשנתנו:

מי שלא היו לו בנים ונשא אשה שכבר ילדה —

או שילדה בעודה שפחה ונשתחררה — או שילדה בעודה גויה ונתגיירה, ומשבאתה לישראל ילדה, הרי הבן בכור לנחלה ואינו בכור לכהן. וסבורה היתה הגמרא, שלענין בכור לנחלה הוא שדייקה המשנה לומר שילדה בעודה שפחה או גויה, וכדמפרש

5. ביבמות סב א איתא באופן אחר: "משום דמעיקרא נמי בני פריה ורביה ניהו", ופירש שם רש"י: בני נח בני פריה ורביה ניהו דכתיב [בראשית ט א]: "ויברך אלהים את נח ואת בניו ויאמר להם פרו ורבו", ומשמע כוונתו שבני נח נצטוו על פריה ורביה. וכן מפורש במאירי שם שכתב "יראה מסוגיא זו שבני נח מצווין על פריה ורביה".

אבל התוספות כאן הוכיחו מסנהדרין [נט ב] דבני נח לא מיפקדו אפריה ורביה. ולכן פירשו, שאין הכוונה לחיוב פריה ורביה, אלא כלומר שזרעו מתייחס אחריו, וכמבואר ביבמות שם "בהיותם גויים יש להם חייס", וזה הוא גם כוונת הגמרא כאן "דהא עבד ליה שבת".

6. ולא מי שעיברה בהיותה שפחה או גויה, הוא

ביבמות, שכוונתו בזה, דפרשת נחלה שלהם היא אחרת משלנו, דבת כבן ובכור כפשוטו. ועל פי זה כתב, דגם רש"י בסוגייתנו כוונתו לומר שפרשת נחלה אחרת היא, אלא שהביא לזה ראיה ממה שאם נתגייר אינו יורשו, ואילו היתה פרשת נחלה בגוי שוה לפרשת נחלה בישראל, לא היה מועיל על זה גר שנתגייר כקטן שנולד דמי, ראה מה שביאר והאריך שם. [ולדבריו, שתי הלשונות שברבינו גרשום בערכין עולים לדבר אחד, והכל ללמד שגוי אינו בר אחוזה ונחלה כישראל. ובעיקר דבריו יש לעיין, לפי המבואר בהערות לעיל מו א, שלשיטת רש"י גר את הגוי אינו יורש משום ד"זרמת סוסים זרמתם", ולא משום גר שנתגייר כקטן שנולד דמי].

בישראל", עד שיפטרו רחם מישראל –

ולפיכך קא משמע לן תנא קמא דלא כן, אלא אף רחם שנפטר בהיותה גויה או שפחה אין לה עוד פטר רחם.

תא שמע מבריייתא דלא כרבי יוחנן, דהא תניא:

היו לו בנים בהיותו גוי, ונתגייר, יש לו בכור לנחלה, הרי מפורש כריש לקיש דאמרינן גר שנתגייר כקטן שנולד דמי!?

אמר תירץ רבינא, ואיתימא [ויש אומרים] רב אחא בריה דרבא הוא שתירץ:

הא ברייתא זו ודאי רבי יוסי הגלילי היא, דאמר: כיון דכתיב "פטר רחם בישראל", עד שיפטרו רחם מישראל, ואם היה לה בן בהיותה גויה ונתגיירה הרי הבא אחריו בכור לכהן –

בנים, אלא שילד אותם בהיותו עבד או גוי משפחה או מגויה ושוב נתגיירו שניהם וילדה עוד, הרי הבן הזה בכור לנחלה, ומשום שגר שנתגייר כקטן שנולד דמי, הרי מבואר כריש לקיש, ותיקשי לרבי יוחנן! (7)

ומשנינן: לא כאשר פירשת שהסיפא עוסקת במי שהוא זה שעברה כשהיתה שפחה או גויה, ולהשמיענו שהבן הבא אחריו הוא בכור לנחלה. אלא:

לעולם מישראל שלא היו לו בנים ילדה זו לאחר גירותה, ולא נקטה המשנה אופן זה שילדה בעודה גויה או שפחה כדי לתת טעם למה הבא אחריו בכור לנחלה, אלא "ואינו בכור לכהן" הוא דאיצטריכא ליה להשמיענו. כלומר, התנא נקט אופן זה כדי להשמיענו שאף על פי כן הבא אחריו אינו פטר רחם לאמו, ולאפוקי מדרבי יוסי הגלילי, דאמר בהמשך המשנה שהוא בכור לנחלה ולכהן, ומשום שנאמר "פטר רחם

זה שעברה לאחר גירותה, אלא אחר שאין לו בנים הוא זה שעברה עכשיו. [ויש לעיין: איך יעלה על דעתנו לפרש כן, והרי בתחילת המשנה שנינו שהבן בכור לנחלה אפילו שאשת אביו ילדה כבר, והיינו שילדה כשהיא בת ישראל, ואיך יתכן שתמשיך המשנה לומר שאין הבא אחריו בכור לנחלה אלא דוקא כשנולד לגירות ולשפחה?!]

7. לפי מה דמפרשינן את המשנה עכשיו, מסתבר שהטעם בשפחה הוא, דמיירי בכגון שהיתה נשואה לעבד ומשום שעבד אין לו חייס, וכדאמרינן ביבמות שם שהכל מודים בעבד שהיו לו בנים בעבודתו ונשתחרר, שלא קיים פריה ורביה, משום שאין לו חייס, ראה שם ובהערות

שעל המשנה. ועל פי זה נתבאר בפנים. ובמהרי"ט אלגאזי אות סד תמה: למה לא מפרשת הגמרא את המשנה בכגון שנתעברה בהיותה גויה מעבד שאין לו חייס. [וקושייתו צריכה ביאור, דמהיכי תיתי לפרש שהמשנה עוסקת בכגון שנישאה לעבד, והרי המשנה לא הזכירה אלא את האשה שהיא גיורת, ויכולים אנו לפרש או שהדין תלוי במה שהיא גיורת, או לומר, שבעלה נתגייר עמה והחסרון משום האב, אבל לומר שהבעל עבד ומשום שעבד אין לו חייס, לזה הרי אין זכר במשנה כלל].

ויכולה היתה הגמרא לפרש באופן שישאל בא על הגויה ועל השפחה והוליד הימנה, ושוב נתגיירה או נשתחררה וילדה, שהיות ואין הבנים מן השפחה והגויה מתיחסים אחריו, הרי הבא

אילימא דאיעבר מכהן ומלוי, כך אי אפשר לומר, שהרי מאי איריא לוייה — דהיינו, שהיא בת לוי — והרי אפילו ישראלית נמי פטור בנה משום שכהן או לוי הוא מחמת אביו, וכדאמרינן לעיל ד א: כהנים ולויים פטורין.

אלא דאיעבר בת לוי מישראל, אף כך אי אפשר לומר, שהרי אם כן, תיקשי למה באמת בנה פטור, והרי:

“למשפחותם לבית אבותם” כתיב! ? ללמד שאין הבן הולך אחר אמו להיות לוי לפטור את עצמו, אלא אחר אביו — שישראל הוא — וחייב בפדיון.

אמר פירש רב פפא:

הכא במאי עסקינן בכגון דאיעבר מגוי שאינו מתיחס אחרי אביו כיון שאמו ישראלית, ומאחר שלויה היא, הרי הוא לוי ופטור מפדיון.⁽⁸⁾

ויליף איהו מינה דידה [ומשוה רבי יוסי הגלילי בכור שלו לככור שלה]. כלומר, סובר רבי יוסי הגלילי, דכשם שאם נתגיירה האם אין הבן שנולד בהיותה גויה חשוב בכור לפטור את הרחם, כך גם בן הנולד לגוי, אינו חשוב בכור לאביו הגר, והבא אחריו הרי הוא בכור לנחלה.

איתא לעיל ד א: כהנים ולויים פטורין הן עצמן — מפדיון עצמם כשהם בכורים — מקל וחומר, אם הפקיעה קדושה של לויים קדושת של ישראל [הבכורים] במדבר, [וכמבואר במדבר ג מה: “קח את הלויים תחת כל בכור בבני ישראל”], לא יפקיע את של עצמן.

אמר רב אדא בר אהבה:

לויה שילדה, הרי בנה פטור מחמש סלעים, ומפרש לה ואזיל.

ומקשינן עלה: דאיעבר ממאן, [ממי נתעברה לויה זן] ?

הוא חשוב לוי ואף שאין לו משפחת אב, והפוטרו מחמש סלעים הוא משום “דהפטור של לויים בפדיון, אינו תלוי כלל בדין לויה של משפחת לויה, כי אם דכל צד חלות לויה שלו מועיל לפוטרו מפדיון, ועל כן מהניא לזה גם חלות לויה הבא מצד אמו, כיון דאין זה נוגע לדין משפחה כלל”.

ואם תאמר: אם כן, מאי מקשינן: אי איעבר מישראל “למשפחותם לבית אבותם כתיב”, והרי לפי המבואר אין דין הפדיון תלוי במשפחה. וביאר: כיון דמהניא משפחת האב למיחל עליה שם משפחת ישראל, אם כן, ממילא פקע מיניה דין לויה לגמרי, וחייב גם בפדיון כיון שאינו לוי כלל. מה שאין כן בנכרי הבא על בת

אחריהם בכור לנחלה, וכמו שכתב הרמב”ם בהלכות נחלות ב יב. ומה שלא פירשה כן הגמרא, משום שלא רצתה לפרש את המשנה בביאת איסור, כן כתב במגיד משנה שם.

8. כתב בחידושי רבינו חיים הלוי [איסורי ביאה טו טז], דלכאורה היה נראה לפרש, שאם כי אמרינן בעלמא “משפחת אם אינה קרויה משפחה” היינו דוקא כשיש משפחת אב, אבל כשנתעברה מגוי שאין הבן מתיחס אחריו, כי אז אף משפחת אם קרויה משפחה, והיינו טעמא שבת לויה מגוי הרי הוא לוי. אך הוכיח לא כן, ראה שם.

ולכן פירש, שבאמת מצד דין “משפחה” אין

ולא תימא, ואל תאמר שאין דין זה אמור אלא אליבא דמאן דאמר ביבמות מה א: אין מזהמין את הולד הנולד מגוי הבא על ישראלית. כלומר, גוי הבא על בת ישראל הולד כשר ואינו מזוהם כאביו הגוי כי אין הולכים אחר אביו —

אלא אפילו למאן דאמר: מזהמין את הולד. כלומר, גוי הבא על בת ישראל הולד ישראל ממזר כי הולכים אחר אביו הגוי,⁽⁹⁾ דמכל מקום לוי פסול מיקרי.

מר בריה דרב יוסף אמר פירש משמיה דרבא:

לעולם בכגון דאיבער מישראל הוא דאמרינן שהולד פטור, ודקשיא לך: והרי "למשפחותם לבית אבותם כתיב", לא תיקשי:

ושאני התם גבי פדיון דאמר קרא "פטור רחם", ולמדנו: בפטור רחם תלה רחמנא, וכיון שיצא מרחם של לוייה הרי הוא פטור.⁽¹⁰⁾

ומקשינן לרב פפא מהא דתנן במשנתנו:

מי שהיו לו בנים ונשא אשה שלא ילדה, או

אחר הגוי המזוהם ולא תיתכן ממזרות בגוי, ולמאן דאמר שהולד ממזר היינו משום שהולד הולך אחר האם הישראלית, ובישראל שייך ממזרות, [וראה עוד ברש"י קדושין סח ב שהולך אף הוא על דרך זו]. ופירוש הגמרא הוא: ולא תימא אליבא דמאן דאמר "אין מזהמין את הולד" והיינו שאין הולד הולך אחר הגוי אלא אחר אמו הישראלית ולכן הולד ממזר, אלא אפילו למאן דאמר "מזהמין את הולד", והיינו שהולכים אחר אביו הגוי ומשום כך הולד כשר, מכל מקום לוי פסול מיקרי.

וראה מהרי"ט אלגאזי באות סה שהאריך הרבה בביאור ענין זה, וראה זכר יצחק סימן ד וחיודושי רבי שמואל ביבמות סימן יב אות ה, ובכתבים המיוחסים להגרי"ז.

10. נחלקו הראשונים בביאור לימוד זה:

ברש"י כאן משמע דאחר האם אזיל, היינו שהולד עצמו לוי לענין זה, וכן מבואר בתוספות לעיל ד א ד"ה בפטר.

אבל ברש"י בחולין [קלב א ד"ה והלכתא], נראה, שאין זה משום שלענין זה אזלינן בתר דידה, אלא משום ש"רחם שיצא ממנו לאו

ישראל, דלית ליה חלות של שם משפחה בעולם, אז שפיר דינו חלוק, דאף על גב דלית ביה דין משפחת לוייה [ומשום דמשפחת אם אינה קרויה משפחה], אבל מכל מקום שם לוי שאינו תלוי במשפחה לא פקע מיניה, ומיפטר מדין פדיון של חמש סלעים. וראה עוד שם.

9. נתבאר על פי רש"י שכתב: ולא תימא אליבא דמאן דאמר אין מזהמין את הולד במסכת יבמות מה א, דאיכא למאן דאמר גוי הבא על בת ישראל הולד כשר, דבתר אימיה שדינן ליה, ומשום הכי פטור מחמש סלעים. אלא אפילו למאן דאמר מזהמין, דשדינן ליה בתר גוי אפילו הכי פטור, דלוי פסול מיקרי, והואיל ואית ליה שמא דלוי, פטור. נמצא לשיטתו ד"אין מזהמין", היינו מי שסובר בעלמא שהולד ישראל כשר, ו"מזהמין" היינו מי שסובר בעלמא שהולד ישראל ממזר.

אך בתוספות כאן [וראה עוד ביבמות כג א ד"ה קסבר] מבואר בהיפוך, ו"מזהמין" היינו מאן דאמר בעלמא "הולד כשר", ו"אין מזהמין" היינו מאן דאמר בעלמא "הולד פסול", כי למאן דאמר שהולד כשר היינו משום שהולד הולך

שנתגיירה מעוברת או שנשתחררה מעוברת

—

או שילדה היא וכהנת [שבנה פטור] כאחד ונתערבו הולדות, או ילדו היא ולויה [שבנה פטור] —

או שילדו היא ואשה שכבר ילדה ונתערבו הולדות, וכן מי שלא שהתה אחרי בעלה שלשה חדשים ונשאת וילדה, ואין ידוע אם בן תשעה לראשון אם בן שבעה לאחרון —

בכל אלו הולד בכור לכהן, שהרי בהכרח יש כאן בכור אף שאין ידוע מי הוא, ואינו בכור לנחלה.

מכלל, הרי למדנו שולד דכהנת ולויה פטורין. והרי:

דאיבער ממאן ממי נתעברו הכהנת או הלויה?

אילימא דאיבער מכהן ולוי. כך אי אפשר לומר, שהרי:

אם כן, מאי איריא כהנת ולויה דמשמע שהן עצמן בנות כהן או לוי, והרי אפילו אם היולדת היתה בת ישראל נמי פטור ולדה, כיון ש"למשפחותם לבית אבותם" כתיב.

אלא תאמר לפרש דאיבער מגוי ועל דרך פירושו של רב פפא בדברי רב אדא בר אהבה, ונמצא שהפוסט את הולדות הוא מה שאמן כהנת או לויה. אף כך אי אפשר לומר, כי הניחא בלויה אפשר לפרש כן, אבל כהנת — שזינתה ונתעברה מגוי — וכי פטורה היא?!?

והאמר רב פפא: בדיק לן רבה [רבא (לגירסת הרא"ש)] מנסה ובוהן את סברתנו:

כהנת שנתעברה מגוי, מהו שיהיה בנה פטור מחמש סלעים?

ואמינא ליה [ועניתי לו]: וכי לאו היינו דרב אדא בר אהבה, דאמר: לויה שילדה — מגוי, וכדפריש רב פפא — בנה פטור מחמש סלעים?!

ואמר לי: הכי השתא [וכי הנידון דומה לראיה]?!?

בשלמא לויה שזינתה ונתעברה מגוי דבקדושתה קיימא, וולדה לוי ופטור, ומשום דתניא: לויה שנשבית בין הגויים ויש לחוש שנבעלה, או שנבעלה בעילת זנות הפוסלת כהנת מלאכול בתרומה, נותנין לה מן המעשר ראשון הניתן ללויים ואוכלת. הרי שלא נפסלה מהיות לויה.⁽¹¹⁾

דחזיבא הוא". וברמב"ם הלכות בכורים [יא י'] משמע נמי כן מפשטות לשונו. כתבי הגרי"ז.

11. זה לשון הרמב"ם [מעשר א ב]: מעשר ראשון מותר באכילה לישראל, ומותר לאוכלו בטומאה שאין בו קדושה כלל ... ומניין שמעשר ראשון חולין, שנאמר ... לפיכך בת לוי שנשבית או שנבעלה בעילת זנות נותנין לה מן המעשר

ואוכלת. ומשמע, שעיקר כוונת הברייתא היא לומר שאין במעשר קדושה, ולפי זה אין להוכיח מכאן שלא פקע ממנה קדושת לויה, כי מכל מקום מותרת היא כשאר זרה. וצריך לומר, דמדקתני "נותנין", משמע שאפשר לקיים מצות נתינה ללויה כזו, ומוכרח שלא פקע ממנה קדושת לויה.

אלא כהנת, והרי **כיון דאיבעלא ליה מגוי** הויא לה זרה, וכמבואר ביבמות סח א, שאם נבעלה בת כהן לגוי פסלה מן התרומה, שנאמר "ובת כהן כי תהיה לאיש זר היא בתרומת הקדשים לא תאכל", ואם כן, איך תפטור את בנה מן הפדיון! (12)

הניחא למר בריה דרב יוסף משמיה דרבא, דאמר לפרש את דברי רב אדא בר אהבה גבי לוייה שילדה, בכגון **דאיבער מישראל,** ואפילו הכי פוטרת היא את בנה ומשום דבפטר רחם תלה רחמנא, אם כן, **מוקי לה נמי למשנתנו** שהכהנת פוטרת בכגון **דאיבער מישראל** שעדיין בקדושתה היא

קיימת.

אלא לרב פפא דסבירא ליה שלוייה אינה פוטרת אלא אם כן, נבעלה לגוי, אם כן, **כמאי מוקי לה** למה ששינונו במשנתנו שהכהנת פוטרת את בנה מן הפדיון, והרי אם נבעלה לגוי פקעה ממנה קדושת כהונה! (13)

ומשנינן: **לעולם** עוסקת משנתנו — הפוטרת את בן הכהנת מן הפדיון — בכגון **דאיבער מכהן** ואפילו היא **בת ישראל.** ודקשיא לך: **ואמאי קרי לה "כהנת"**, אימא לך: משום **דבנה כהן** מחמת אביו. (14)

משפחת כהונה אינה בדין משפחת לוייה ... ועל כן כשאיבעלה מנכרי דאיפסלה מן הכהונה דבנה נמי לאו כהן הוא, ממילא הוא זר גמור דאין בו דיני לוייה גם כן, וחייב בחמש סלעים.

13. הקשה **רבי עקיבא איגר** [שו"ת חלק א סימן רג]: הרי יש לחלק ולומר, שאם כי לוייה שילדה מישראל סבר רב פפא שהאב חייב בפדיונו, מכל מקום כהנת שילדה מבעלה ישראל יש לומר דהאב פטור. והוא, על פי המבואר בשו"ע [יו"ד סא סח], שישראל שנשא כהנת הרי הוא פטור מן המתנות של זרוע לחיים וקיבה, וטעם הדבר כי מאחר שאדם מקבל מתנות כהונה בגלל אשתו, ממילא אף הוא פטור. ובתוספות בקדושין [ח א. ובפסחים מט ב] מבואר גם גבי פדיון הבן, שאדם מקבל בגלל אשתו הכהנת [דלא כהרמב"ם שאינו נפדה אלא על ידי זכרי כהונה], ולפי זה בעל הכהנת פטור מפדיון הבן! וראה שם מה ששייב.

14. [ידועה חקירת האחרונים: אם אשת כהן יש בה מקדושת כהן. ולכאורה מכאן מוכח שאין בה

12. לכאורה תמוה: הרי כל הכהנים בני לוי הם, ואם כן, אף שפקע ממנה קדושת כהונה, מכל מקום הרי עדיין לוייה היא, ותפטור כמו בת לוי שזינתה ונתעברה מגוי! ?

וכתבו התוספות "ואפילו קדושת לוייה פקעה מינה, וגרעה מלוייה אשת כהן שנשבת, דאף על גב דמיפסל מתרומה לא פקעה מינה קדושה לענין חמש סלעים, אבל כהנת [בת כהן] דקדושתה מגופה אתיא כשמתחללת פקעה קדושתה לגמרי".

וכתב על זה בחידושי רבינו חיים הלוי [איסורי ביאה טו ט ד"ה והאמנם]: תירוצם זה לא שייך אלא על שמצד קדושת כהונה נכלל בה גם קדושת לוייה, ועל זה הוא שכתבו, דכיון דקדושתה מגופה היא, על כן כשמתחללת פקעה קדושת לגמרי. אבל הרי עדיין צריך עיון, דהרי באמת כל כהן הוי גם לוי מלבד קדושת כהונה דאית ביה דהרי הוא ממשפחת לוייה! ?

אלא ודאי נראה מוכח מזה, דאף דכהנים איקרו לויים, מכל מקום דין הכהונה מבטל ומפקיע דין לוייה מיניה, דכהנים לויים וישראלים שלשה שמות ותלתא קהלי מיוחדים נינהו, וכל